

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора психологічних наук, професора Сердюк Людмили Захарівни
на дисертаційну роботу Балашенка Мирослава Івановича:
«Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його
покращання в отоларингології», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за
спеціальністю 053 – Психологія

Актуальність обраної теми дослідження Балашенка Мирослава Івановича зумовлена суспільним запитом на наукові розробки ефективних психологічних технологій покращення якості життя особистості. Сучасне суспільство – джерело суцільних викликів для людини, що потребують надзвичайної мобілізації її особистісних ресурсів. Хронічне перенапруження стає повсякденним станом сучасної людини і спричинює значне зростання кількості психосоматичних захворювань. Тому проблема збереження здоров'я людини та пошуку чинників, що його обумовлюють, є актуальним завданням сучасної психології та медицини.

Дисертаційна робота Балашенка М.І. має чітку та послідовну побудову у відповідності до поставленої мети та завдань, спрямованих на її досягнення.

Перший розділ присвячено багатоаспектному аналізу сучасних наукових підходів до вивчення психологічних особливостей емоційного здоров'я. Визначено зміст феномена емоційне здоров'я, його психологічні характеристики, зовнішні та внутрішні ознаки. Здійснено систематизацію посттравматичних зростаючих факторів впливу на емоційне здоров'я військовослужбовців. Доведено перспективність інтегративного підходу для виявлення закономірностей змін емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями. На основі здійсненого аналізу, розроблено концептуальну модель дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я та умов його підтримки.

Другий розділ дисертації присвячено операціоналізації основних складових емпіричного дослідження змін в емоційному здоров'ї військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями. Обґрунтовано доцільність створення авторської методики «Самооцінка емоційного здоров'я», яка засновується на суб'єктивному оцінюванні почуттєвої сфери шляхом встановлення відповідності між описовими характеристиками стану здоров'я та суб'єктивним відчуттям власного емоційного стану досліджуваних. Доведено, що методика відповідає психометричним вимогам щодо дискримінативності та надійності в часі, емпірично підтверджена її валідність. Заслуговує позитивного відзначення обґрунтування дослідницького інструментарію та обсяг вибірки досліджуваних. На різних етапах дослідження було залучено 238 військовослужбовців: чоловіків і жінок віком від 19-ти до 70 років, які перебували на лікуванні в Одеському військово-медичному клінічному центрі (клінічному госпіталі) ДПС України з різними отоларингологічними захворюваннями.

У третьому розділі роботи викладено результати емпіричного дослідження та їх статистичного аналізу, які дозволили виявити достовірні відмінності показників у прояві емоційного здоров'я на загальній вибірці залежно від рівня його прояву. Встановлено відмінності в показниках емоційного здоров'я залежно від нозології та статі. Доведено, що прояв емоційного здоров'я може детермінуватися комплексом особистісних особливостей, такими як самопочуття, настрої, тривога, експресивність, емоційна зрілість та спонтанна агресивність. Виявлені закономірності стали підґрунтям для побудови комплексної системи соціально-психологічної корекції незадовільного стану у військовослужбовців, яка показала високу ефективність. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо корекції незадовільного стану емоційного здоров'я військовослужбовців з використанням системи електронної психосоціальної корекції терапії сміхом.

Дисертаційне дослідження Балашенка М.І. характеризуються *науковою новизною і має велику перспективу подальшої реалізації і втілення в психологічну практику*. Наукові положення і висновки дисертаційного дослідження є результатом комплексного науково дослідження, виконаного автором на достатньо високому теоретико-методологічному рівні.

До *найбільш вагомих результатів* роботи, які мають необхідні ознаки *наукової новизни та обґрунтованості*, на наш погляд, слід віднести: визначення змісту поняття «емоційне здоров'я» та його психологічних характеристик; розробку комплексної концептуальної моделі дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями, з урахуванням його варіативності, динамічності та суб'єктивності; обґрунтування специфічних особливостей розуміння емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання, та методів його дослідження.

Прикладне значення проблеми дослідження полягає, насамперед, в тому, що на основі встановлених закономірностей, розроблено ефективну систему терапії, що сприяє покращанню емоційного здоров'я пацієнтів з обмеженими ресурсами в госпітальних умовах та стимулює загальний терапевтичний ефект. Позитивного відзначення заслуговує розробка автором власної методики оцінки емоційного здоров'я, яка передбачає визначення 5 рівнів його прояву. Отримані результати дослідження є важливими практичними здобутками і можуть стати основою для визначення нових терапевтичних та корекційних підходів для подолання проблем особистісної невизначеності, терапії ряду станів, що супроводжуються суб'єктивним відчуттям зниження цінності та якості життя та стануть основою для профілактики та діагностики такого роду розладів, що є важливим завданням психологічної науки та відповідає глобальним викликам сьогодення.

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних методів дослідження та обробки даних,

репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів, свідчать про **високий рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та науковий рівень** дисертаційної роботи. Поставлені в роботі **наукові завдання повністю виконані**.

Загалом, слід відмітити, логічність та послідовність дисертаційної роботи, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел до розділів, загальних висновків та додатків. Загальний обсяг роботи становить 300 сторінок (із них 229 сторінок основного змісту). Робота містить 24 таблиці та 13 рисунків. Дисертаційне дослідження має комплексний і завершений характер.

Джерельна база, опрацьована дисертантом відзначається широтою та глибоким аналізом. Список опрацьованих джерел містить 311 найменувань.

Робота виконана державною мовою і оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Ознак порушення дисертанткою **академічної доброчесності** не встановлено.

Результати дисертаційного дослідження мають достатню апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях та повністю викладені у 8 наукових працях. **Рівень наукових публікацій** здобувача можна оцінити як достатньо **високий**: 3 статті опубліковано в наукових фахових виданнях України, 2 – в інших наукометричних базах, 3 – матеріали конференцій.

Основні результати дослідження впроваджено: в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»; у програму комплексного лікування та реабілітації військовослужбовців у ВМКЦ ДПСУ, м. Одеса; як складову комплексного лікування та реабілітації військовослужбовців у клінічному санаторії «Аркадія» ДПСУ, м. Одеса.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження та отримані в ньому результати, все ж вважаємо за доцільне вказати **деякі дискусійні положення, висловити зауваження та побажання**:

1. Здійснивши ґрунтовний аналіз теоретичної бази дослідження, автор пропонує розглядати емоційне здоров'я як специфічне суб'єктивне оцінювання функціонування почуттєвої сфери людини, яке інформує про значення умов життєдіяльності для особистості. Вважаємо, що для більш глибокого розуміння змісту феномена емоційне здоров'я та розмежування його з близькими за змістом феноменами (ментальне здоров'я, психологічне благополуччя та інші), більшу увагу слід було приділити розгляду основних положень теорій салютогенезу А. Антоновські, життєстійкості С. Мадді, особистісної гідності С. Петерсона та М. Селігмана, базисних переконань Р. Янов-Бульмана та інших.

2. У змісті роботи, як у її теоретичній, так і в емпіричній частинах, автор звертається до поняття «внутрішній особистісний ресурс емоційного здоров'я». Варто зазначити, що діапазон особистісних параметрів, які можуть бути чинниками емоційного здоров'я особистості і, відповідно, методичне забезпечення їх дослідження в комплексі використаних методик міг би бути значно ширшим. Зокрема, внутрішні (особистісні) ресурси емоційного здоров'я значною мірою можуть бути пов'язані, наприклад, з показниками самоставлення та самореалізації особистості як інтегральних її характеристик, показниками базової довіри тощо.

3. Автором обґрунтована комплексна система покращення емоційного стану військовослужбовців засобами використання різних сюжетів гумору як психотерапевтичного впливу сміху, апробація якої показала високу ефективність. Для більш ґрунтовного ознайомлення із запропонованою системою сміхотерапії, на наш погляд, доцільно було б її зміст навести в тексті роботи або додатках.

4. Список використаних джерел доцільно було б надати окремо після загальних висновків, а не після розділів дисертації, що дещо збільшує обсяг основного змісту роботи та ускладнює сприймання тексту.

Висловлені зауваження не знижують наукової цінності актуального, цілісного, самостійного дисертаційного дослідження та викладених у ньому наукових результатів, вони переважно носять рекомендаційний характер і не можуть суттєво вплинути на обґрунтовану вище його загальну високу оцінку.

Загальний висновок та оцінка дисертації щодо присудження ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Балашенка Мирослава Івановича «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що мають широкий спектр їх застосування і в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання для психологічної науки та практики. Робота відповідає вимогам присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022, а її автор Балашенко Мирослав Іванович заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент –

доктор психологічних наук, професор
завідувач лабораторією психології
особистості імені П.Р. Чамати Інституту
психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Людмила СЕРДЮК

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "Л.З.", located below the official stamp and signature box.